

*E*ls Barris de *P*alma

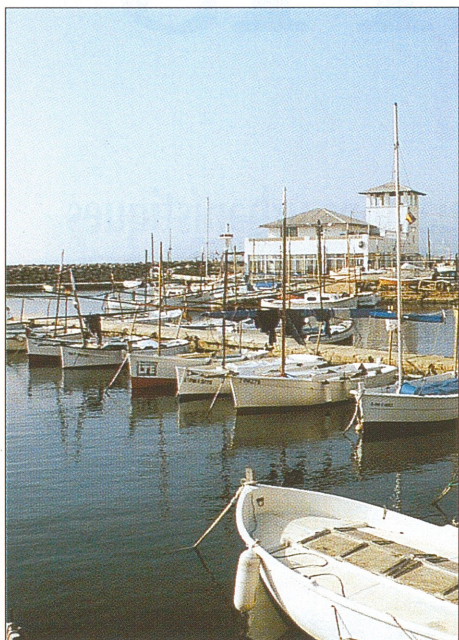
Revisió del Pla general d'ordenació urbana i d'actuacions urbanístiques

Número 4 • 1995

El Molinar

Promomallorca

El Portitxol.

El Molinar és una de les barriades tradicionals de la ciutat de Palma i pren aquest nom pels molins de vent fariner que caracteritzaren el seu paisatge. Tengué una evolució peculiar i diferent de la resta de petits nuclis que envoltaven les murades de la ciutat. Es constituí com a lloc de pas i hostatge de carreters que anaven i venien del migjorn a Palma. Ja el segle XIX esdevingué un lloc d'estiueig per als ciutadans de la petita burgesia. D'aquesta manera assolí una relativa popularitat, tal i com l'anirien tenint altres zones de la badia de Palma properes a la ciutat. Això no obstant, des del final del segle XIX, la barriada s'anà transformant en un nucli significatiu de fàbriques, que, al llarg del segle XX, provocaren una forta migració. Així, avui, es tracta d'una barriada popular amb una sèrie de necessitats que van des d'una millor infraestructura viària fins a més centres pedagògics, que es fan evidents en aquest fascicle.

L'impacte de la immigració dels darrers trenta anys (51 - 53)

El Molinar té 5.075 habitants, sobre una superfície de 155,07 ha. Destaca l'impacte de la immigració i el baix nivell d'estudis, sobretot dels superiors.

Les reformes urbanes (54 - 55)

En aquestes pàgines s'exposan les actuacions proposades en la revisió del Pla general d'ordenació urbana de 1994, que fan referència al Molinar. S'han de destacar la millora del passeig marítim, la reforma de carrers i places i la nova xarxa viària que es pretén construir.

Plànol. (56 - 57)

Una barriada tradicionalment obrera (58 - 59)

El 1900, hi havia 28 molins, però lentament s'anà convertint en una zona industrial, on abundaren els adobadors de pells. Fins a 1936, fou una barriada obrera i tradicionalment vinculada a l'esquerra política. En canvi, des de 1979 a 1991 el vot ha sofert un canvi de l'esquerra a la dreta.

Dels molins de vent a l'urbanisme popular (60 - 61)

A la barriada hi ha quatre tipus d'elements característics: els molins, les casetes dels ciutadans, les cases populars i els restaurants.

S'hi han protegit, sobretot, els tres molins, alguns casals de començament

de segle i l'església parroquial, construïda el 1928.

Hostals i societats (62)

Evolució de les associacions i llocs d'oci que s'han anat creant al barri des de mitjan segle XIX fins a l'actualitat.

També es fa esment a les infraestructures socials i educatives, però sobretot a les societats esportives.

Associacions (63)

Llista de les principals associacions existents el 1994 al barri del Molinar.

Vista del Molinar des del mar.

L'IMPACTE DE LA IMMIGRACIO DELS DARRERS TRENTA ANYS

El Molinar limita per la banda de ponent amb can Pere Antoni, pel nord amb el Polígon de Llevant i Son Malferit i per llevant amb el Coll d'en Rabassa. El que avui és el Molinar, abans, a mitjan segle XIX, era un conjunt de cases, reunides en cinc grups: can Pere Antoni, Portitxol, Rotlet, el Molinar de Llevant i les Figueres Baixes.

El Molinar comença per ponent amb la cala del Portitxol, on es troben els ports esportius Portitxol i el Club Nàutic Portitxol. L'entrada del Portitxol es tanca per ponent amb la península de sa Roqueta, que avui roman completament ocupada per cases i restaurants. La majoria de les edificacions presenta una tipologia tradicional.

S'hi troba també la desembocadura del torrent de na Bàrbara. Just al costat del final del torrent hi ha l'edifici que més romp amb l'entorn de tota la zona,

es tracta d'un bloc de pisos de moltes plantes i de gran volum, que no té absolutament res a veure amb l'indret.

Des de la península de sa Roqueta comença la cala Portitxolet, amb dipòsit d'arena. Aquí també s'inicia el nou i polèmic passeig Marítim del Molinar. Després de la caleta comentada comença una costa bastant rectilínia de roques calcàries baixes, que arriba fins al torrent Gros (límit del barri amb el Coll d'en Rabassa).

Aquest sector de la costa es veu interromput pel port esportiu Club Marítim Molinar de Llevant, el més petit de la costa de Palma.

La població

Les dades més recents de què disposem són de 1993 i ens permeten conèixer les diferents característiques dels

habitants d'aquest barri.

En primer lloc, cal saber quants d'habitants té el barri, la resposta és que en total "els moliners" són 5.075, 2.489 dels quals són homes, el 49,04%, i 2.589, dones, el 50,96%. A Palma la població masculina representa el 48,63% i la femenina el 51,37%.

Un altre element demogràfic és la densitat de població, aquesta mesura relaciona els habitants amb l'espai. La superfície del Molinar és de 155,07 ha, per la qual cosa la densitat de població que resulta és la de 32,72 hab/ha. La mitjana de Palma és de 14,23 hab/ha.

Pel que fa a l'estructura de la població per edat i sexe, la piràmide de població és la gràfica que millor la representa a cop d'ull.

L'edat de la població, es pot classificar en jove (de 0 a 14 anys), madura

...

El Molinar vista des de l'interior.

...
(de 15 a 59) i vella (de 60 i més anys), en percentatges, tenim els resultats següents: la població jove representa el 19,61%, l'adulta, el 62,52% i la vella, el 17,87%. A Palma la proporció és la següent: els joves son el 27,69%, els adults, el 58,91% i els vells el 13,4%.

La característica fonamental és l'escàs nombre d'efectius demogràfics joves, principal indicador de l'envelliment de la població, que es deu, en primer lloc, a la davallada de la natalitat (fenomen que afecta tot Europa occidental), perceptible des de la meitat dels anys setanta, i a l'augment de l'esperança de vida.

Es considera una població envellida quan el 10% dels habitants té més de 65 anys. Per al conjunt de Palma l'envelliment no és tant evident, ja que els majors de 65 anys representen el 13,4%.

La piràmide també permet detectar l'impacte de la immigració a les edats adultes, la qual cosa reforça els grups d'edat corresponents. De no haver-se produït el fenomen migratori, l'envelliment encara seria més alarmant, ja que la població arribada, des de 1960, en general és jove i augmenta

la taxa de natalitat.
Per altra part destaca el nombre de dones de més de 65 anys, que en alguns grups d'edat duplica els efectius d'homes, la qual cosa demostra la major

esperança de vida de què gaudeixen les dones

La immigració

Una altra característica que ens permet conèixer més elements del barri és el tema de l'origen de la població. El 66,6% dels habitants ha nascut a Balears, el 30,62%, a altres indrets de l'Estat espanyol i el 2,72%, a l'estranger.

Quant a la immigració, és a dir, els habitants de fora de les Balears que han triat el barri per residir, es poden destacar diferents aspectes.

En primer lloc, que des dels anys seixanta hi ha hagut un flux continuat de població, que prové dels llocs més poc afavorits de la Península, dins el context del procés migratori que ha sofert Mallorca i sobretot Palma i altres indrets turístics de l'Illa.

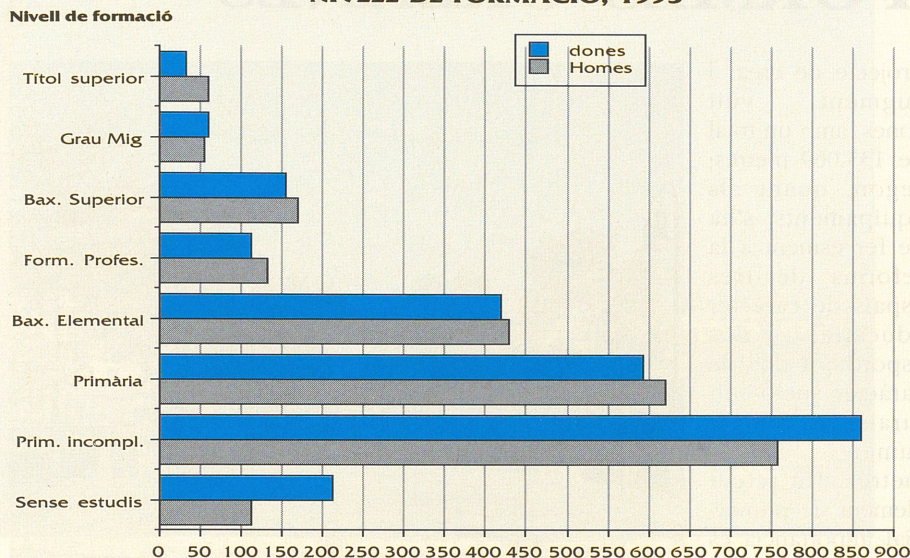
El total de persones que no han nascut a Balears i que resideixen al Molinar són 1.678, 1.357 de les quals, el 80%, han arribat entre 1960 i 1992. Però és durant la dècada dels setanta quan es concentrà la major part de la immigració, amb l'arribada del 35,59% dels 1.357 habitants.

També quan parlem d'immigració és molt important conèixer el lloc d'origen dels immigrants
Al Molinar tenim la següent relació dins el marc de la immigració de Palma:

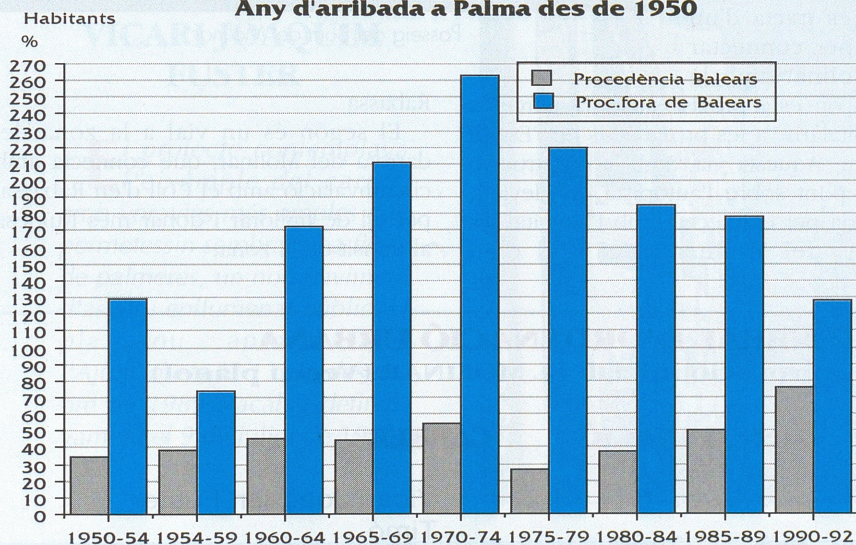
Molinar (1993) Palma (1992)					
origen	població	%	població	%	
Andalusia	755	14,87	36.245	11,92	
Aragó	25	0,49	1.975	0,64	
Astúries	15	0,29	1.095	0,36	
Balears	3.383	66,66	196.721	64,69	
Canàries	6	0,11	685	0,22	
Cantàbria	9	0,17	484	0,15	
Castella-la Manxa	141	2,77	11.191	3,68	
Castella i Lleó	84	1,65	6.003	1,97	
Catalunya	124	2,44	10.063	3,30	
País Valencià	102	2,00	6.528	2,14	
Extremadura	40	0,78	3.827	1,25	
Galícia	33	0,65	3.286	1,08	
Madrid	88	1,73	5.798	1,90	
Múrcia	77	1,51	5.707	1,87	
Navarra	9	0,17	454	0,14	
País Basc	33	0,65	1.442	0,47	
La Rioja	5	0,09	328	0,10	
Ceuta i Melilla	20	0,38	966	0,31	
França	33	0,65	1.595	0,52	
Argentina	12	0,23	1.386	0,45	
Marroc	12	0,23	810	0,26	
Regne Unit	14	0,27	1.225	0,40	
Altres	55	1'21	6.254	2'18	

Font: Ajuntament de Palma (1993)

NIVELL DE FORMACIÓ, 1993

Any d'arribada a Palma des de 1950

1960-1964	172	12,67
1965-1969	211	15,54
1970-1974	263	19,38
1975-1979	220	16,21
1980-1984	185	13,63
1985-1989	178	13,11
1990-1992	128	9,43
1960-1992	1.357	10,00

Font: Ajuntament de Palma (1993)

El nivell de formació educativa

Aquesta variable és un factor molt

important per apropar-nos a les característiques sociològiques i culturals del barri.

Hem trobat oportú fer una distinció dels valors corresponents per sexes, ja que la majoria de la població de Palma ha viscut en una societat que discriminava la població femenina pel que fa a l'educació i que, per tant, a l'hora d'analitzar els diferents nivells de formació de la població, la informació de si s'és home o dona no es pot obviar.

Les persones que no tenen estudis són 323, la diferència per sexes és important, les dones representen el 4,15% i els homes, el 2,20% del total.

El nivell d'estudis primaris incomplets és el majoritari del barri, com també de la ciutat en conjunt, i suposa més del 30% de la població. En xifres absolutes el nombre d'homes d'aquest nivell és de 759 i el de dones de 850.

Els habitants que han acabat els estudis primaris són 1.214, dels quals la proporció entre homes i dones està bastant equilibrada (el 12,23% d'homes per l'11,68% de dones del total d'habitants), encara que amb una major representació d'homes.

El batxiller elemental és un nivell assolit pel 16,66% de la població del barri, la diferència per sexes és gairebé imperceptible.

Als estudis de formació professional sols hi han accedit 244 persones (suposa el 4,8% del barri).

El nombre de persones que ha obtingut el títol de batxiller superior, el 6,37 de la població, està repartit en 170 homes i 154 dones.

El nivell de grau sols representa el 2,28% de la població, en total 116 persones.

Les persones que gaudeixen d'estudis superiors són el grup més minoritari del barri, sols representen el 0,83 de la població. Per sexes i en nombres absoluts, els homes, amb 61 titulats superiors, dupliquen el nombre de dones, que són 32.

El coneixement de la llengua pròpia

El coneixement de la llengua pròpia de Mallorca tal vegada sigui el tema més important per comprendre els aspectes culturals de la població.

A Palma declara no entendre el català un 21,2% de la població. Al Molinar, aquesta xifra és molt semblant i suposa el 20,8% (939 h.).

Les persones que entenen la llengua pròpia són 870, entorn al 19,5% de la població.

La gent del barri que sap parlar el català constitueix el 22,3% de la població.

La població que sap parlar i llegir arriba al 19,43%, cosa que suposa un nombre absolut de 875 persones.

El màxim grau de coneixements de la llengua, oral, llegit i escrit correspon al 13,14% de la població, que representen 592 persones, 273 de les quals són homes.

Antònia Ripoll

LES REFORMES URBANES

La situació actual que planteja el barri queda definida per la situació de proximitat al centre i al mar i es caracteritza sobretot per un lent envelliment de les edificacions i el deteriorament del teixit urbà. En els últims temps s'han dut a terme algunes actuacions urbanístiques de relleu, com la reforma i millorament del passeig Marítim, tasca duita a terme d'ençà de 1986 i pràcticament finalitzada; la prolongació del carrer Vicari Joaquim Fuster, d'ençà de 1989, el manteniment de la zona verda de la Gruta, la millora de la xarxa de drenatge d'aigües pluvials i la urbanització del passeig del Born del Molinar. No obstant això, el barri continua tenint una sèrie de mancances, detectades per la Gerència d'Urbanisme, a partir de les informacions dels habitants mateixos de la zona, especialment de l'Associació de Veïns. Hi ha mancances d'infraestructura educativa, d'espais i equipaments esportius, d'infraestructura cultural i, sobretot, s'ha intentat millorar i ampliar el nombre de zones verdes.

La revisió, per tant, s'està duent a terme en una triple dimensió: primer, pel que fa als espais lliures, hi ha el

projecte de crear i augmentar vuit zones, amb un total de 135.069 metres; segon, quant als equipaments, s'ha de fer esment a la reforma de tres espais de caràcter educatiu, dos esportius i dos de caràcter socio-cultural, tot plegat sumen 57.424 metres. Un tercer element de primordial importància és la xarxa viària. Per aquest motiu hi ha dos projectes per dur a terme. El primer es tracta d'un vial per connectar el Molinar amb la zona on està previst situar la parcel·la hospitalària, a les proximitats de l'Estadi Balear. Aquesta via, amb la construcció d'un pont sobre l'autopista de Llevant, serviria per connectar amb l'hospital les zones del Molinar i del Coll d'en

Passeig del Born del Molinar

Rabassa.

El segon és un vial a la zona del darrer del Molinar, que connecta amb circumvalació amb el Coll d'en Rabassa, per tal de millorar i donar més fluïdesa al trànsit de la zona.

REVISIÓ PLA GENERAL D'ORDENACIÓ URBANA

Actuacions proposades. Aprovació inicial. EL MOLINAR (Vegeu plànol)

<u>TIPUS</u>	<u>DENOMINACIÓ</u>	<u>CARRER</u>
(1)	Espai lliure	Vicari Joaquim Fuster
(2)	Espai lliure	Timó
(3)	Espai lliure	Curtidora
(4)	Espai lliure	Capità Urbano Ortega
(5)	Espai lliure	
(6)	Espai lliure	
(7)	Espai lliure	
(8)	Espai lliure	
(9)	Equipament docent	Golf de Biscaia
(10)	Equipament docent	Quito
(11)	Equipament docent	Capità Ramonell Boix
(12)	Equip. esportiu	Can Casau
(13)	Equip. esportiu	Pol. Políg. Llevant
(14)	Equip. socio-cultural	Antoni Picornell
(15)	Equip. socio-cultural	Joan Nicolau Berceló
		Vicari Joaquim Fuster

Cal Remarcar que tota revisió d'un Pla general s'ha de sotmetre a una aprovació inicial, una de provisional i, finalment, la definitiva. En aquests moments, ha acabat el període d'informació pública de l'aprovació inicial, per la qual cosa la nostra feina exposarà tot allò que està previst fins a l'actual estat de tramitació, deixant de banda que, una vegada estudiades les al·legacions, es puguin fer algunes modificacions.

PASSEIG MARÍTIM DEL MOLINAR

El 19 de novembre de 1986 es signà el conveni entre la Direcció General de Ports i Costes amb l'Ajuntament de Palma per dur a terme el projecte, el qual s'aprovà el 25 de juny de 1987. El passeig fou dotat d'un nou paviment, baranes de fosa i enllumenat. També se'l vol adornar amb una plantació de tamarells. Es té previst acabar les obres el febrer de 1995.

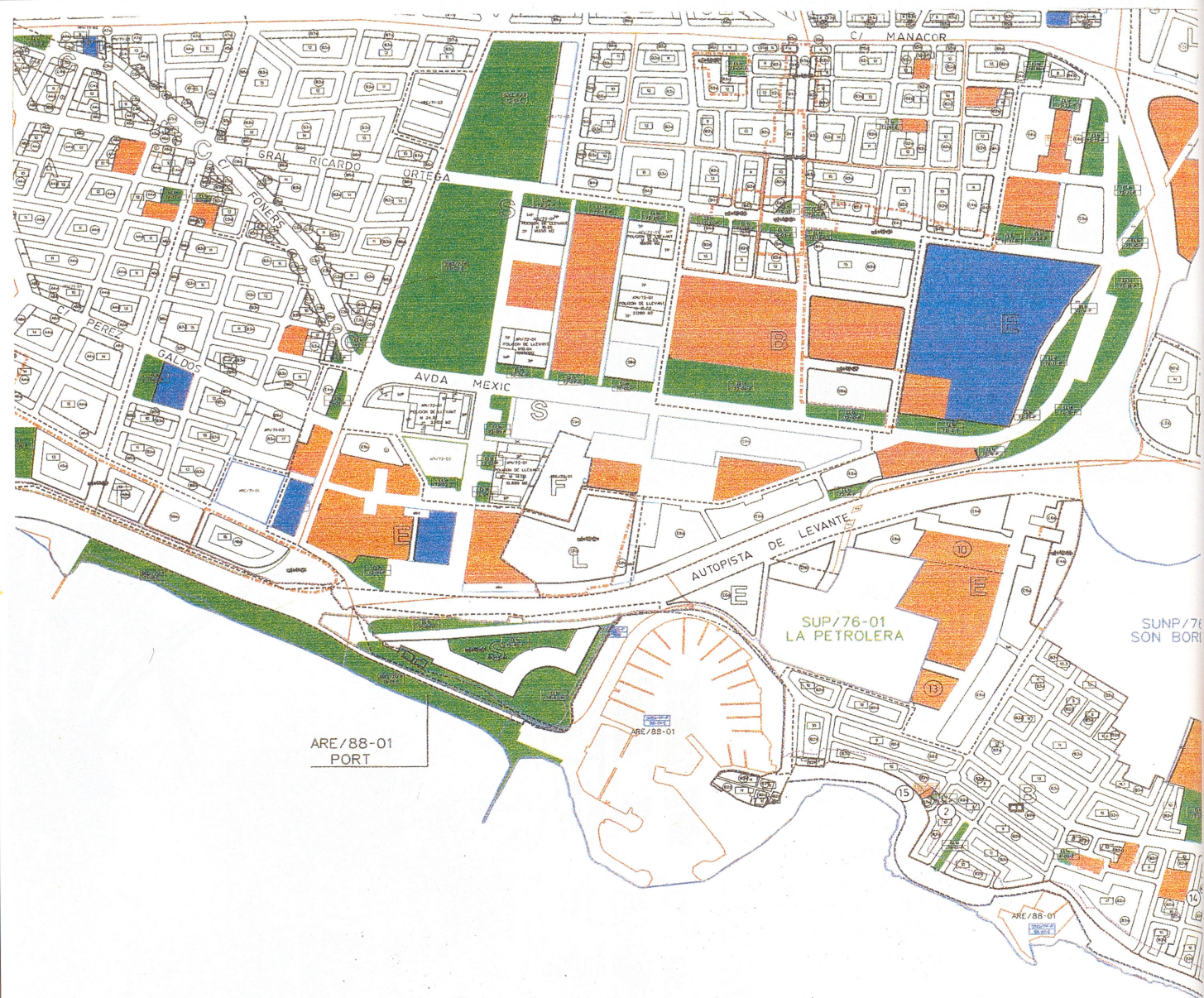
PROLONGACIÓ DEL CARRER VICARI JOAQUIM FUSTER

El projecte contemplava l'eixample del carrer, amb voravies més amples que permetessin sembrar una filera de palmeres, un nou paviment d'asfalt i enllumenat públic. El pla fou aprovat per l'Ajuntament el 13 de desembre de 1989 i acabat definitivament el 9 de juliol de 1993.

ZONA VERDA DE LA GRUTA

El projecte fou aprovat el 28 de desembre de 1990 i es va rebre provisionalment el 7 d'agost de 1992. La zona té un petit escenari, zones de plantació i arbratge, a més de pèrgoles i instal·lacions recreatives infantils.

- Espais lliures
- Equipaments del barri
- Sistemes i equipaments generals de la ciutat

EL MOLINAR

P.G.O.U.

Actuacions proposades. Aprovació inicial

UNA BARRIADA TRADICIONALMENT OBRERA

Carrer del Vicari Fuster.

El Molinar, també anomenat Molinar de Llevant, per distingir-lo del molinar situat a la Feixina i el Jonquet, deu el seu nom al gran nombre de molins de vent fariners que hi havia en aquesta zona, molt oberta al vent, sobretot a l'embat que arriba des del mar. Hi ha 28 molins documentats, però devers 1900 ja no eren utilitzats per moldre sinó com a habitatge. Poc a poc varen desaparèixer amb l'avanç de les tècniques de moldre, l'obertura de modernes carreteres, sobretot la de Lluçmajor, la manca de planificació urbanística i l'abandó en què han mantingut els molins els poders públics.

A les cales conegudes com el Portitxol i el Portitxolet, a ambdós costats de la petita península de la Roqueta, des de molt antic hi havia pescadors que aprofitaven aquests abrics naturals. Dins el Portitxol hi havia un petit moll anomenat el Fort d'en Marrill i a la Roqueta hi havia una amarrador conegut com les Barres de l'Ase, on els pescadors hi amarraven les seves barques. Els molins i les cases dels pescadors foren les primeres edificacions de

la zona del Molinar. El 1842, prop del Portitxol s'hi instal·là una foneria de metalls, propietat de Paulí Verniere i Paul Bouvy.

Devers 1850, a més dels molins, també hi havia una filera de modestes cases d'estiuig propietat de ciutadans, dos hostals i dues tavernes. Els hostals eren situats vora la carretera de Santanyí-Palma i era un lloc d'aturada per a les diligències.

El fet d'estar fora de les murades de Palma, que es varen mantenir fins a 1902, feia que els llocs d'esbarjo de fora de les murades fossin més barats ja que no havien de pagar l'impost dels consums. Així, varen sortir 'merenderos' al Molinar, com els de can Pere Antoni i Davall Terra.

Durant el s. XIX, a la zona que avui és el Molinar hi havia diversos redols de cases aïllats, com can Pere Antoni, el primer Molinar, el Portitxol, les Figueres Baixes, el segon Molinar i el Rotlet. Aquests grups de cases, poc a poc es varen anar juntant i formaren un únic nucli. El primer Molinar va sorgir a mitjan s. XIX arran de la urbanització de la

posseïció de Sant Onofre per Coloma Sureda Sancho i Coloma Bestard.

Entre el 1850 i el 1855, es va construir una església que fou dedicada a la Mare de Déu del Remei. Fins al 1890, aquesta església va tenir la categoria d'oratori. A partir d'aquesta data es va convertir en una vicaria *in capite*, dependent de Santa Eulàlia. El primer vicari fou Joaquim Fuster Pomar --el pare Xim--. Poc després s'hi construí una fàbrica de gas.

En el decenni de 1870-80, hi havia 24 molins que formaven una llarga cadena entre el lloc on avui hi ha l'edifici de GESA i l'Hort de Son Xarandaca.

A la costa, hi havia tres bateries de canons, a les Figueres Baixes, el Portitxol i el Primer Molinar. Aquesta darrera bateria, anomenada de Sant Onofre ha donat nom al carrer de Troneres.

Al final del s XIX i començament del s XX, s'instal·laren al Molinar diverses fàbriques. Una de les més importants fou La Petroliera (1880), situada davant el Portitxol. Era propietat de la família

...

Salas i va arribar a tenir més de 140 treballadors. Inicialment va refinar petroli, després va fabricar sabó blan i dur. Posteriorment es dedicà a produir sucre de garrover i altres derivats d'aquest fruit. També va fabricar taní, que s'extreia de l'escorxa del pi i de l'alzina; i paper i cartró. Encara en els anys setanta produïa perfum a partir de la lavanda.

En aquella època també hi havia al Molinar un important nombre de tallers familiars d'assaonadors o calatravins. En el decenni de 1930, alguns d'aquests tallers s'havien transformat en fàbriques, on hi havia una mitjana de 40 operaris. Les pells adobades s'exportaven a diferents llocs d'Espanya i a Anglaterra.

Una altra factoria que s'instal·là en aquest barri fou Derivats Vegetals de Mallorca, que havia estat situada al carrer del Patronat Obrer, de Palma. Es dedicava a la producció d'extracte de garrover.

El sector elèctric va tenir una gran importància fins al punt que hi va haver tres centrals elèctriques. El 1903, s'inaugurà la fàbrica de l'empresa Ahlemeyer que subministrava fluid per a l'enllumenat públic. El 1911, entrà en funcionament la Central II, per produir corrent trifàsic per a la indústria. Era situada a l'esplanada de can Pere Antoni i l'edifici fou dissenyat per l'arquitecte Gaspar Bennàssar Moner. El 1921, s'inaugurà al seu costat una nova central elèctrica. Com a contrapartida, aquestes centrals provocaren una important contaminació.

L'existència d'indústria es d'una certa importància va possibilitar l'aparició de diverses societats obreres. El 1902, una vaga iniciada en un taller d'adobadors de pell del Molinar es va estendre a tot Palma. El 1911, la societat La Igualtat, de sabaters, tenia una secció al Molinar i el 1921, es constituí un grup socialista. El 1919, el Molinar era un dels barris de Palma on els republicans obtenien bons resultats.

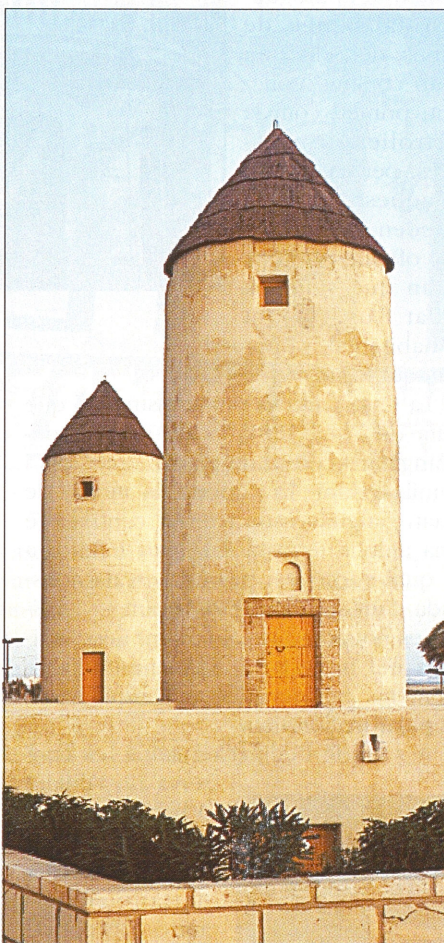
El 1901, el Molinar encara es configurava com un barri format per tres nuclis, el Molinar pròpiament dit, el Portitxol i les Figueres Baixes. Aleshores ja tenia 656 edificis, poblats per 1.435 habitants i constituïa el segon barri més important situat fora de les murades, ja que només era superat per Santa Catalina.

Malgrat això, no fou objecte d'una planificació urbanística racional. El

1897, en el projecte d'eixample de Bernat Calvet s'indicava que es prescindia de planificar el creixement d'aquesta zona i que els edificis que hi havia eren pobres i raquítics.

Devers 1914-15, s'inaugurà el tramvia que unia Palma amb el Coll d'en Rabassa i passava pel Molinar i el Rotlet. El tramvia, a la zona del Primer Molinar passava vora la mar i quan hi havia temporal sovint havia d'interrompre el seu servei.

El 1924, s'inicià la construcció d'una nova església, projectada per l'arquitecte Guillem Forteza. Fou inaugurada el 1928 i poc després, el 1934, la vicaria

Molins de les Troneres

fou transformada en parròquia.

Quan es proclamà la II República, el Molinar era un barri d'un caràcter popular i obrer. A les eleccions d'abril de 1931, hi guanyaren els republicano-socialistes. El juliol d'aquell mateix any s'hi creà un petit grup de les Joventuts Comunistes, dirigits per Antoni Sagrera, i posteriorment es creà una cèl·lula comunista. A les eleccions de febrer de 1936, s'hi produí un clar

triomf del Front Popular, mentre que en el conjunt de Palma guanyaren les dretes.

L'existència d'un important nucli comunista va fer que la repressió fos especialment dura al Molinar i que afectàs un cert nombre de dones. Varen morir assassinades en el cementiri de Porreres el gener de 1937 les anomenades Roges del Molinar, les germanes Antònia i Maria Pasqual Flaquer -Torreta-. També fou brutalment assassinada Aurora Picornell Femenies, que era una dels principals dirigents comunistes mallorquines, fins al punt que era coneguda com la 'Passionaria mallorquina'. La família d'Aurora fou delmada per la repressió, ja que foren morts el seu pare Ignasi Picornell Serra i els seus germans Gabriel i Ignasi.

Després de la Guerra Civil encara sorgiren algunes indústries al Molinar, com la cartroneria Ferragut (1957), de Pau Ferragut Picornell, i la Caldereria Seguí Societat Regular (1958).

En els anys cinquanta i seixanta el turisme va canviar la fisonomia del Molinar. El 1956, s'inaugurà l'hotel Portitxol i el 1964, l'hotel Santa Bàrbara. El Portitxol es va convertir en un port per a embarcacions d'esplai i els pescadors varen desaparèixer.

En aquella mateixa època va arribar una forta immigració procedent del sud d'Espanya, sobretot de Jaén. També va arribar gent de la Part Forana.

El 1962, el Molinar es va veure molt afectat per un vent huracanat de 145 km/hora, que va esbucar el campanar de l'església.

El 'boom' del turisme va provocar la crisi de la indústria, que era menys rendible. A més, moltes fàbriques es traslladaren a altres indrets de la ciutat, sobretot al polígon de Son Castelló. És el cas de la cartroneria Ferragut (1974) i de la Caldereria Seguí Societat Regular, que al final del decenni de 1970-80 passà al carrer de Manacor. Amb la restauració de la democràcia, el Molinar va tornar votar majoritàriament opcions d'esquerra. A les eleccions municipals del 1979, el PSOE va treure el 45% dels vots, UCD el 36%, el PCIB el 7,7% i el PSM el 5,2%. A les municipals del 1987, en el districte VI (el Molinar i el Coll d'en Rabassa), el PSOE va tornar guanyar. En canvi, a les municipals del 1991, el PP-UM fou el partit més votat, si bé encara sumaven més vots el PSOE, IU i el PSM plegats.

Antoni Marimó

DELS MOLINS DE VENT A L'URBANISME POPULAR

El barri del Molinar deu el seu nom i origen al fet que la seva costa, tan propera a ciutat, era un dels llocs més idonis per instal·lar-hi molins de vent fariners. Ja en el s XVIII tenim prova de la presència d'alguns d'aquests ginys, que amb el pas del temps s'anaren multiplicant fins arribar als més de vint que es podien comptar entre can Pere Antoni i el Molinar a mitjan segle passat.

Al voltant de l'any 1900, la major part dels molins havien perdut la seva funció original i foren convertits en habitatges, poc a poc, anaren desapareixent i avui dia sols se'n conserven tres: un es troba a la zona de la Roqueta i el seu estat és ruïnós, els altres dos coneguts com els de les Troneres, es troben just davant la platja de can Pere Antoni i són del s. XVIII.

La seva configuració és la típica dels molins de vent fariners, amb una torre cilíndrica, que és rematada per un capell cònic cobert de branques i que s'aixeca damunt un ampli recinte de planta rectangular cobert amb volta rebaixada. Aquests molins han estat recentment restaurats, possibilitant així la conservació de l'element més característic del barri, si bé fora del seu context originari, ja que han quedat integrats dins un complex residencial de gran alçada que pràcticament els engoleix.

No sols foren els molins els que possibilitaren la consolidació del raval de Llevant, amb el temps s'anaren instal·lant altres indústries per aquells voltants, aparegueren fàbriques de saons, de pells i un gran conjunt, conegut, primer, com la Petroliera i, després, per can Sales. D'aquest complex queden l'edifici de les oficines o Casa Gran que s'aixeca aïllat i un conjunt d'habitatges populars que ocupaven els obrers.

La Casa Gran és una construcció que data de l'any 1881, és de planta quadrangular i consta de planta baixa, pis i semisoterrani. La coberta és mixta, de quatre aiguavessos i terrat central. Té una àmplia terrassa a la part inferior a la qual s'accedeix per una escala adossada d'un sol tram. Estilísticament l'edifici es pot adscriure al corrent neoclassicista del final del s. XIX, mesclat amb elements característics de l'arquitectura popular mallorquina.

A més de l'edifici esmentat, es conserva un conjunt d'habitatges populars agrupats en illetes que pertanyien als antics obrers de la fàbrica. Consten de planta baixa i pis, amb coberta de dos aiguavessos de teula àrab i carena ornamentada. Cada un manté l'autonomia respecte al veí gràcies a un petit espai ajardinat que els separa.

Casa modernista.

El més destacable del conjunt és que constitueix un bon exemple d'urbanisme obrer del principi del s. XX.

Altres edificis significatius de l'antic Molinar eren els hostals o fondes, que servien també com a lloc d'aturada per a les diligències que cobrien el transport entre Palma i Campos o Lluçmajor. D'aquestes fondes de mitjan s. XIX, ens queden els edificis coneguts com ca la Santa, que és de planta rectangular amb un sol pis i coberta d'una vessant de teula àrab. Destaca l'àmplia porxada suportada per pilars de pedra i la coberta d'una vessant que transcorre per davant la façana principal. L'altre hostel, conegut com el de la Portassa, és de característiques semblants, si bé el seu estat de conservació és molt pitjor, ja que entre les columnes del porxo es féu una paret que emmascara i desvirtua l'edifici.

També era famós el Molinar per les seves, ja desaparegudes, enramades i tavernes, com les de can Pere Antoni o la de Davall Terra, on els ciutadans arribaven passejant per prendre un poc el sol i gaudir del bon preu del vi — més barat fora murades — i de l'alatxeta frita amb salsa de tomàtiga, que era el què s'imposava en aquells temps.

Però amb tot, l'element que ha esde-

...

Casa modernista.

vingut més característic del Molinar, són les anomenades casetes dels ciutadans, nascudes a les acaballes del segle passat, quan els veïns de Palma començaren a fer-se petites cases d'estiu a la vorera de la mar. Poc a poc, el Molinar va veure créixer aquests modestos habitatges des de can Pere Antoni fins al segon Molinar, quasi arribant a Cala Gamba. Les casetes, individualment, no presenten un aspecte sumptuós, més aviat al contrari, tant pels materials emprats com per les seves dimensions, pocs metres de façana i una o cap alçada, ens assenyalen clarament llur procedència popular. Avui en dia, les restes d'aquest espontani urbanisme es concentren entre la Roqueta i el Portixolet, i es van estenent al llarg de la línia de costa fins a Cala Gamba, però cada cop més són ofegades per moderns blocs d'habitatges que rompen l'encís i la gran personalitat que han caracteritzat aquest indret del Molinar.

Encara que és el conjunt el que cal preservar, esmentarem d'entre les casetes una que pel seu aspecte extern destaca sobre la resta, especialment després de l'encertada restauració que ha sofert. Es tracta d'una casa situada al carrer del Vicari Fuster, al Portixolet. La construcció és de planta rectangular i té un sol pis, la coberta és de dues vessants amb teula àrab i presenta una façana de tendències modernistes decorada amb ceràmiques de la fàbrica de la Roqueta. Pensam que aquets tipus de

Església parroquial.

cases són les que s'haurien de conservar al barri i no deixar que fossin substituïdes per construccions de dissenys més forans que poc poden aportar a l'urbanisme tradicional del barri.

S'ha de citar també la presència de dues construccions de caire religiós: la més antiga es troba en el Portixolet i fou acabada l'any 1855, era un oratori de reduïdes dimensions que s'abandonà aviat, l'altre és l'església parroquial, construïda per l'arquitecte Guillem Forteza l'any 1929, i declarada Monument Local d'Interès Històric i Artístic l'any 1974 per l'Ajuntament de Palma, és un temple d'estil neobarroc, de grans dimensions, que va ésser la primera església a Mallorca que va intentar adaptar la seva arquitectura a la litúrgia basilical primitiva, essent una església de tres naus, absis semicircular i atri triple columnat a la façana principal que es troba rematada per un espaldany.

El Molinar ha sofert, els darrers decennis, canvis urbanístics notables, ja que s'ha transformat de barri obrer i industrial a zona residencial destinada sobretot a una classe benestant.

CATÀLEG DE PROTECCIÓ D'EDIFICIS I ELEMENTS D'INTERÈS HISTÒRIC, ARTÍSTIC, ARQUITECTÒNIC I PAISATGÍSTIC DE PALMA

ZONA DEL MOLINAR

Parròquia del Molinar.
Antiga fonda de ca la Santa.
Antic Hostal de la Portassa.
Antiga fàbrica de can Sales.
Molins de les Troneres.
Barri del Molinar (com a conjunt).
Hotel Ciudad Jardín (*).

(*) L'Hotel Ciudad Jardín, catalogat en el Molinar apareixerà en el fascicle corresponent al Coll d'en Rabassa.

Joan Manuel Pons

HOSTALS I SOCIETATS

Tradicionalment, el Molinar era constituït per casetes de pescadors ubicades prop de la costa, i per alguns hostals, lloc d'aturada de carreters i diligències, que anaven de Campos, Lluçmajor i Santanyi a Palma. El 1850, hi havia dos hostals, Ca Sa Santa i Sa Portassa, a més de dues tavernes. Ja, a la segona meitat del segle XIX, alguns menestrals i petits burgesos de Palma, hi construïren cases d'estiu, conegudes com a ses cases dels 'ciutadans'. Al final del segle XIX i començaments del XX s'hi construïren una sèrie de fàbriques, entre les quals destacà La Petroliera i les adoberies, que s'hi traslladaren des del carrer de la Calatrava. Lentament, anà en augment la població obrera, vinculada als nous llocs de treball, i s'anaren creant noves entitats socials de caràcter popular. El 1890, es creà la societat de socors mutus La Unió Forense, i s'iniciaren les primeres temptatives per tal de millorar la precària situació sanitària del lloc. L'Església catòlica també intensificà la seva acció a la zona. Hi construí el temple i el 1898 s'hi instal·là una comunitat de religioses agustines de l'Empar, dedicades, principalment a l'alfabetització i al foment de la doctrina cristiana.

Al començament del segle XX, prop de la platja hi havia dos menjadors, el de can Pere Antoni i el de Davall Terra. Proliferà la vida social amb la creació de cafès, la població estigué cada cop més vinculada a Palma, especialment amb la inauguració de la línia oficial de tramvies, el 1920. Durant els primers decennis del segle XX, l'educació estigué en mans de les congregacions religioses. El 1906, les agustines crearen un parvulari i, el 1916, s'instal·laren a can Pere Antoni, les germanes trinitàries. S'ha de destacar, d'aquest període, les primeres iniciatives de caràcter esportiu, vinculades

amb la mar. Així, s'hi crearen els tres primers clubs marítims de Palma. El 1917, el Club Marítim Molinar-Llevant, el 1928, el Club Nàutic Portitxol, i encara es crearia el Club Espanya. Tots perderen força després de la fundació del Reial Club Nàutic de Palma.

Després de la Guerra Civil, es transformà encara més la vida de la barriada. El 1940, s'hi feu l'escola pública ses Palme-res i el 1950 la de l'escola parroquial de Nostra Senyora dels Remeis. La primera desaparegué i es construí, el 1971, el centre escolar Infant Felip. La segona fou extingida a causa de les noves normatives esco-

El Portitxol vist des del mar.

lars de 1973, i fou transformada en guarderia, regentada per les religioses franciscanes Filles de la Misericòrdia. La parròquia tengué una rellevància social considerable entre 1940 i 1970: creà un cor parroquial (1951), construí la Sala Rex, nous locals parroquials i

Col·legi Públic Infant Felip

pistes esportives. Promogué activitats de lleure i esports. Destacà la fundació del Club de Bàsquet Molinar OAR, el 1954. Quant a altres activitats, el 1964 es creà el grup de teatre afeccionat, Grup Orient, i per una altra tanda els clubs de futbol: Esportiu Molinar (1952) i Unió Esportiva Rotlet (1964). Ja en el decenni de 1970, es fundà el Recreatiu Levante, que el 1977 es fusionà amb l'Esportiu Molinar, creant la Unió Molinar. El 1971, nasqué l'Atlètic Molinar, transformat (1980) en Unió Esportiva Molinar, i fusionat (1987) amb la Unió Esportiva Rotlet, de la qual sorgí la Unió Esportiva Rotlet-Molinar. Aquesta entitat, el 1992 creà una secció de bàsquet.

També hi han sorgit altres associacions esportives, com el Club Ciclista Molinar, les societats col·lombòfiles La Estrella Mensajera (1964), i La Cultural (1967), el Club Petanca Molinar (1973), el Club Petanca Atlético Molinar (1977), el Club Petanca Santa Marta (1985) i el Club de Pesca Molinar (1988).

Pere Fullana

El moviment associatiu a la barriada del Molinar

Associació de Veïns el Molinar

Adreça: Capità Ramonell Boix, s/n.

Activitats: Tallers de teatre, ball de bot, cuina, patinatge, gimnàstica, manualitats...

Educació d'adults: alfabetització, neoelectors, graduat, post-graduat.

Reivindicacions per millorar la barriada, creant estat de consciència entre els habitants.

Història: Es va fundar l'any 1977 i la seva primera acció va ser l'esbucament d'una casa que obstruïa un carrer. A la vegada, varen iniciar la recuperació de les festes populars a la barriada. Així mateix promogueren la Coordinadora d'Associacions de Veïns de Palma, posteriorment Federació d'Associacions de Veïns de Palma. Varen participar en la redacció del PGOU de Palma de 1985. Juntament amb les associacions de Son Rapinya i Son Cladera i amb el Grup d'Acció Social de la parròquia començaren l'educació d'adults a la ciutat. L'Associació sempre s'ha preocupat pel manteniment de l'entorn i la idiosincràsia del barri des d'uns plantejaments de negociació i reivindicació, oferint la col·laboració amb les diverses administracions. Aquesta preocupació s'ha concretat en temes com el passeig del barri o, darrerament, les obres que es duen a terme a la barriada. L'Associació actualment té devers 320 socis, i el president és Josep Lliteres.

Publicacions: L'Associació té una publicació anual, anomenada *Embat*, de la qual surten butlletins en format més petit per a casos puntuals o concrets.

Parròquia de Nostra Senyora del Remei

Adreça: Carrer de l'Església del Remei, 1

Activitats: La parròquia del Molinar du a terme tota una sèrie d'iniciatives amb distints grups. Així, per als infants hi ha el Grup Naixent, que fa un treball d'educació de fe i d'esplai, organitzant activitats diverses: sortides, campaments, coneixement del barri...

Amb els joves es fan excursions, acampades, pel·lícules i altres activitats puntuals. Aquest grup funciona des de fa 7 anys. Amb la tercera edat, es visiten les residències en les quals viu gent del Molinar.

Finalment, hi ha un Grup d'Acció Social que intenta incidir en els problemes dels gitanos, la drogaaddicció, la crisi econòmica... Així, per exemple, s'han escolaritzat tots els gitanos i s'ha fet una campanya de venda d'abonaments de solidaritat que serveixen per pagar feines a gent necessitada. A la vicaria s'hi ha instal·lat una casa d'urgències per a la gent del barri i que pot servir, per exemple, d'acollida temporal per a persones que ho necessitin.

Publicacions: Es fa un full parroquial, *Molinar*, més o menys bimensual, amb una part informativa, i que, a més, du unes pàgines d'història del Molinar amb dades tretes dels arxius de la parròquia des de 1800. El full, igual que les activitats, el coordina mossèn Pere Mascaró.

Club Esportiu Molinar

Adreça: Mateu Malferit, s/n.

Activitats: El Club, de la temporada 92-93, va tenir tres equips de futbol-sala: un de benjamí, un de sènior masculí, que va fer campió de Mallorca i de Balears, i un altre de femení. D'handbol l'any passat varen tenir el GELS Molinar a 2a divisió. Hi ha projectes de

munter una escola tant d'handbol com de futbol-sala. Finalment, a la pista del Club s'hi fan les activitats de l'escola de patinatge de l'Associació de Veïns.

Història: La fundació del Club va ésser l'any 1954. S'hi han practicat diversos esports –patinatge, bàsquet, futbol-sala– i duit a terme activitats, com per exemple les festes de la barriada. A la vegada, la pista ha servit com a club social i lloc de reunió per als infants i joves. Actualment totes les activitats estan pendents de la pista, la qual, propietat de la família Salas, ha estat expropiada per l'Ajuntament. El president del Club és Rafel Seguí, i el nombre de socis és de 100.

Associació de la Tercera Edat del Molinar

Adreça: C/ Son Flexas, 6 baixos

Activitats: Bàsicament es fan excursions, balls i jocs. El local que ocupen ara és molt petit i no permet fer segons quins tipus d'activitats.

L'Associació va començar la seva activitat l'any 1983 i actualment té 820 socis.

Publicacions: Ara per ara no publiquen res, però anteriorment feien un diari local, *Es Molí*, que s'ha abandonat per manca de col·laboració.

A.P.A. Infant Felip

Adreça: El Col·legi Públic Infant Felip es troba al carrer Ramonell Boix, 81.

Activitats: L'Associació de Mares i Pares d'Alumnes té diversos grups de treball.

Un primer grup fa teatre, altres anys s'havia fet també ball de bot. Un altre promou l'educació d'adults, destinada, bàsicament, als pares. I l'altre s'encarrega de vetllar pel bon funcionament del centre.

Història: L'A.P.A. hi és des de fa molts d'anys, però abans només s'encarregava del menjador. Actualment el menjador s'ha abandonat i fan altres tipus d'activitats, sempre amb certes dificultats perquè la participació no és gaire gran. L'actual presidenta és Francesca Socías i el nombre de socis és de 100.

Publicacions: L'any passat es va començar a editar la revista *Cap i Cua*, de caràcter trimestral, i que serveix per potenciar l'A.P.A.

Club Nàutic Portitxol

Adreça: Passeig Bartomeu Barceló i Mir, s/n.

Activitats: Vela i petanca.

Història: Fundat l'any 1928, l'actual president és Pere Antich Brunet, i té devers 500 socis.

Publicacions: *Club Nàutic Portitxol*, semestral. Es distribueix entre els socis.

A part de les esmentades, hi ha altres societats a la barriada del Molinar. Així, de caràcter cultural, ens trobam la Fundació Teatre del Mar. També cal citar tota una sèrie d'entitats esportives, com el Club Petanca Santa Marta (c/ Capità Ramonell Boix, 103); el Club Parque –de recent creació i que té un equip de futbol femení–; el Club Petanca i Pesca Bar Málaga; El Club Marítim Molinat de Llevant (c/ Vicari Joaquim Fuster, 2); la Unió Esportiva Rotlet-Molinar i el Club de Bàsquet Rotlet-Molinar.

Gabriel Barceló

Els Barris de Palma

Revisió del Pla general d'ordenació urbana i d'actuacions urbanístiques

Proper fascicle:

Santa Catalina

Imatges de Santa Catalina.

Ajuntament de Palma